

Evaluatie Mantelzorgondersteuning

November 2019

MANTELZORG
doe je samen!

Inhoud

1. Aanleiding
2. Actieplan mantelzorg “Hoe helpen wij u te helpen?”
3. Evaluatie actieplan
  - 3.1 Resultaten actieplan
  - 3.2 Enquête onder mantelzorgers
  - 3.3 Conclusies en aanbevelingen Mensenwerk Hogeland
4. Samenvatting en advies vervolg mantelzorgondersteuning
5. Kosten

Bijlagen:

1. Overzicht resultaten 18 acties Actieplan Mantelzorgondersteuning
2. Rapport Tevredenheid onder mantelzorgers over het Steunpunt Mantelzorg Het Hogeland
3. Verslag mantelzorgondersteuning EXTRA 2018-2019
4. Conclusies en aanbevelingen Mensenwerk Hogeland
5. Onderbouwing kosten

1. Aanleiding

Wettelijk kader

In de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015 is vastgelegd dat gemeenten verantwoordelijk zijn voor een goede ondersteuning van mantelzorgers door middel van algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen. Zo is het aan de gemeente om bijvoorbeeld vervangende zorg aan te bieden en de samenwerking tussen formele en informele zorg te versterken. Doel is dat mantelzorgers op hun eigen wijze en onverplicht zorg kunnen verlenen. Dat is een voorwaarde om overbelasting te voorkomen.

Daarnaast geeft de Wmo aan dat gemeenten zorg dienen te dragen voor een jaarlijkse blijk van waardering voor hun mantelzorgers. De aanleiding voor het per 2015 neerleggen van deze taak bij gemeenten is dat de landelijke regeling voor het mantelzorgcompliment is vervallen. Deze regeling hield in dat cliënten met een indicatie voor extramurale AWBZ-zorg, die deze zorg ook langdurig hadden ontvangen, elk jaar aan hun mantelzorger (of één van hun mantelzorgers) een blijk van waardering in de vorm van een geldbedrag konden laten uitkeren. Het beleggen van deze taak op gemeentelijk niveau maakt het mogelijk dat gemeenten mantelzorgers kunnen waarderen - in geld of in natura - op een manier die aansluit bij de lokale behoeften van mantelzorgers en de lokale mogelijkheden voor ondersteuning.

Vanaf 2015 stelde het rijk - via de Integratie-uitkering Sociaal Domein - extra middelen aan gemeenten beschikbaar voor de nadere ondersteuning én voor de waardering van mantelzorgers.

Mantelzorgondersteuning in gemeente Het Hogeland

Gemeente Het Hogeland heeft de mantelzorgondersteuning georganiseerd in de basisondersteuning. Via welzijnsorganisatie Mensenwerk Hogeland hebben we mantelzorgondersteuning ingekocht. De ondersteuning is in de vorm van het Steunpunt Mantelzorg Hogeland. Mantelzorgers kunnen daar terecht voor informatie en advies.

2. Actieplan mantelzorgondersteuning “Hoe helpen wij u te helpen?”

Om de extra middelen die met ingang van 2015 beschikbaar kwamen op een goede manier in te zetten voor mantelzorgers, hebben de BMWG gemeenten in september 2016 het Actieplan mantelzorgondersteuning opgesteld. Landelijk beschikbare informatie, lokale informatie verkregen via een enquête en persoonlijke gesprekken vormden de basis van dit actieplan.

In het actieplan hebben we rondom de vier aandachtspunten “vinden, verbinden, verlichten en versterken” 18 concrete actiepunten opgesteld om de ondersteuning aan mantelzorgers te verbeteren. Omdat in de looptijd van het actieplan nieuwe contracten voor de basisondersteuning moesten worden afgesloten, heeft het actieplan een tijdje op een laag pitje gestaan. In het laatste half jaar van 2018 heeft Mensenwerk Hogeland in opdracht van de gemeenten daarom extra ingezet op de volgende speerpunten:

- Het organiseren van respijtzorg voor mantelzorgers, in de vorm van een algemene voorziening (niet geïndiceerde dagbesteding);
- Het organiseren van een passend aanbod voor specifieke doelgroepen zoals jonge mantelzorgers en werkende mantelzorgers;
- Het organiseren/samenbrengen van praktische hulp voor mantelzorgers (klussendienst, vervoer etc.);
- Het vergroten van de bekendheid van het Steunpunt Mantelzorg (PR, website, overige vormen van communicatie);

- Het organiseren van trainingen/cursussen voor mantelzorgers, zodat zij hun taak beter kunnen uitvoeren/dragen;
- Het uitvoeren van de mantelzorgwaardering 2018, in de vorm van een cadeaubon.

3. Evaluatie Actieplan

Het actieplan mantelzorg “Hoe helpen wij u te helpen?” liep eind 2018 af. Nu is het tijd om te evalueren. Ten eerste maken we de balans op van het actieplan; wat zijn de resultaten van de 18 genoemde acties uit het actieplan? Daarnaast hebben we mantelzorgers zelf gevraagd naar hun ervaring met de ondersteuning vanuit gemeente Het Hogeland. Tot slot geeft Mensenwerk Hogeland, daar waar gemeente Het Hogeland de mantelzorgondersteuning heeft georganiseerd, op basis van hun ervaringen conclusies en aanbevelingen over het vervolg.

Op basis van deze 3 elementen wordt geadviseerd hoe de mantelzorgondersteuning het beste een vervolg kan krijgen.

3.1 Resultaten actieplan

In algemene zin hebben we met het Actieplan bereikt dat er structureel meer aandacht is voor mantelzorgers. Hierdoor erkennen we mantelzorgers en herkennen mantelzorgers zichzelf ook sneller en vinden makkelijker hun weg naar ondersteuning. We hebben niet altijd een oplossing, maar een luisterend oor of contact met lotgenoten helpt mantelzorgers bij het langer volhouden van hun mantelzorgtaak. Hoe meer mantelzorgers we in beeld hebben, hoe beter we ze kunnen ondersteunen. Door de jaarlijkse waarderingsactie in de vorm van een cadeaubon, zien we het aantal geregistreerde mantelzorgers jaarlijks met zo’n 100 mensen stijgen. In 2018 stonden er ongeveer 800 mantelzorgers geregistreerd bij het Steunpunt Mantelzorg. Daarnaast zijn er natuurlijk mantelzorgers die het zelf (nog) redden. Maar ook voor die groep is structurele aandacht in de media van belang, zodat ze weten dat ze bij de gemeente kunnen aankloppen voor ondersteuning wanneer ze overbelast dreigen te raken. We willen de communicatiekanalen van gemeente Het Hogeland en uitvoerende organisatie Mensenwerk Hogeland nog beter op elkaar afstemmen. Gesprekken hierover lopen al.

Naast de genoemde succes zijn er ook een aantal actiepunten die nog niet goed van de grond zijn gekomen. Een belangrijke hiervan is het organiseren/samenbrengen van praktische hulp voor mantelzorgers, zoals een klussendienst of vervoer. We constateren dat een toenemend aantal hulpvragen een beroep moet doen op voorliggende voorzieningen. Investeren in deze voorliggende voorzieningen blijft dus van belang.

In bijlage 1 staat een overzicht van de resultaten van de 18 acties uit het actieplan mantelzorgondersteuning.

3.2 Enquête onder mantelzorgers

We vinden het belangrijk om te weten hoe mantelzorgers de diensten van het Steunpunt ervaren. Om hier een beter beeld van te krijgen is een tevredenheidsonderzoek uitgezet onder de bij het Steunpunt geregistreerde mantelzorgers. Met de resultaten van dit onderzoek kan het Steunpunt haar dienstverlening optimaliseren. In totaal zijn 257 vragenlijsten verzonden en zijn er 122 ingevuld teruggekomen. Dit geeft een respons van 47,5%.

We hebben gevraagd naar ervaringen over de volgende onderwerpen:

- In contact met het Steunpunt
- De Mantelzorgkrant
- Diensten van het Steunpunt Mantelzorg Hogeland
- Waardering in de vorm van een cadeaubon
- Dag van de Mantelzorg
- Respijtzorg
- Thuis kamers
- Bijdrage Steunpunt Mantelzorg Hogeland

In bijlage 2 staat het volledige rapport met de resultaten van het onderzoek weergegeven. Hieronder volgt een korte opsomming van de conclusies van het onderzoek.

Conclusie enquête mantelzorgers

- De meeste respondenten komen in contact met het Steunpunt Mantelzorg via een andere organisatie, via bekenden of via de krant;
- 86% van de ontvangers van de Mantelzorgkrant Hogeland waardeerde deze 'goed' tot 'zeer goed'.
- Mantelzorgers maken bij het Steunpunt het meest gebruik van ondersteuning bij het regelen van zorg, het regelen van praktische hulp en mantelzorg en wonen;
- De mantelzorgers die deelnemen aan door het Steunpunt georganiseerde bijeenkomsten of trainingen en waarderen dit 'goed' tot 'zeer goed';
- De blij van waardering in de vorm van een cadeaubon wordt door de meeste mantelzorgers 'goed' tot 'zeer goed' gewaardeerd;
- De mantelzorgers die hebben deelgenomen aan de Dag van de Mantelzorg vonden dit bijna allemaal 'goed' tot 'zeer goed' (96%);
- De meeste ondervraagde mantelzorgers hebben geen behoefte aan respijtzorg. Wanneer er wel behoefte aan respijtzorg is, maar er geen gebruik van gemaakt wordt, is hiervoor de voornaamste reden dat de verzorgde dit niet wil;
- De meeste mantelzorgers zien de respijtzorg het liefst thuis door professionals georganiseerd;
- Mantelzorgers zien de respijtzorg het liefst een dag(-deel) per maand of voor een langere periode achtereen;
- De meeste mantelzorgers (die aangegeven hebben behoefte te hebben aan respijtzorg) geven aan geen deel te hebben genomen aan een van de Thuis kamers of hier niet bekend mee te zijn;
- 35% van de ondervraagde mantelzorgers geeft aan dat het Steunpunt bijdraagt aan het verlichten en langer volhouden van de mantelzorgtaken. Bijna de helft geeft aan dit niet te weten. 16% vindt dat het Steunpunt niet bijdraagt;
- In de opmerkingen en aanvullingen geven dertien respondenten het Steunpunt Mantelzorg een compliment, bijvoorbeeld omdat ze blij zijn met de geboden steun. Vier respondenten geven aan dat de activiteiten te ver weg worden georganiseerd.

3.3 Conclusies en aanbevelingen Mensenwerk Hogeland

Mensenwerk Hogeland heeft in overleg met de gemeente de tweede helft van 2018 (met uitloop begin 2019) stevig ingezet op mantelzorgondersteuning. Er is ingezet op de volgende onderdelen:

- Het organiseren van respijtzorg voor mantelzorgers, in de vorm van een algemene voorziening;
- Het organiseren van een passend aanbod voor specifieke doelgroepen zoals jonge mantelzorgers en werkende mantelzorgers;
- Het organiseren van praktische hulp voor mantelzorgers (klussendienst, vervoer etc.);
- Het vergroten van de bekendheid van het steunpunt mantelzorg;
- Het organiseren van trainingen/cursussen voor mantelzorgers, zodat zij hun mantelzorgtaak beter kunnen uitvoeren/dragen.

In bijlage 3 staat het verslag met het resultaat van de inzet op deze onderdelen weergegeven. Op basis van de ervaringen die Mensenwerk Hogeland heeft opgedaan het afgelopen jaar, hebben ze een aantal aanbevelingen gedaan voor het vervolg:

1. **Waardering:** handhaaf de waardecheque t.w.v. € 50 als blijk van waardering.

Het is tot nu toe de meest gebruiksvriendelijke manier van waarderen. Mantelzorgers kunnen zelf bepalen waar ze de cheque aan uitgeven. Ook hebben we middels een enquête meerdere malen aan mantelzorgers zelf gevraagd of ze deze blijk van waardering kunnen waarderen. Voor het overgrote deel van de ondervraagde mantelzorgers is hier positief op gereageerd. In 2018 hebben 707 mantelzorgers een waarde(rings)cheque ontvangen.

Een positief bijeffect is dat het een actuele registratie van mantelzorgers oplevert. Om in aanmerking te komen voor een cadeaubon, moeten mantelzorgers zich registreren bij het steunpunt. De ervaring is dat ongeveer 100 “nieuwe” mantelzorgers zich melden n.a.v. de jaarlijkse actie. Hoe meer mantelzorgers bij ons bekend zijn, hoe beter wij ze (indien gewenst) kunnen ondersteunen. Op dit moment staan er ongeveer 800 mantelzorgers geregistreerd bij het Steunpunt Mantelzorg Hogeland.

2. **Respijtzorg:** doorgaan met het zoeken en vinden van bestaande locaties, organisaties en initiatieven en deze geschikt maken als respijtovereenkomst.

Er is behoefte aan vervangende zorg dicht bij huis, vertrouwd en veilig. Niet geïndiceerde respijtzorg kan een mooie aanvulling zijn op geïndiceerde dagbesteding. Het is dicht bij huis, in een bekende omgeving, is vrijblijvend en vult de momenten waarop er geen geïndiceerde zorg is.

Dit jaar is een start gemaakt met “Thuis kamers” op 4 verschillende locaties in Het Hogeland (Ulrum, Den Andel, Uithuizermeeden en Winsum). In totaal komt er tot nu toe een kleine 20 bezoekers op af en zijn zo’n 12 vrijwilligers met een zorgachtergrond betrokken. Tot nu toe waren de s1 wijkverpleegkundigen betrokken als zorgprofessionals.

De ziektebeelden, wensen en behoeften zijn zeer uiteenlopend. Dat vraagt om maatwerk. Ook uit de enquête blijkt dat de wensen rondom respijtzorg erg van elkaar verschillen: sommigen zien het liever thuis georganiseerd, anderen weer liever juist buitenshuis. Daarnaast lopen de wensen wat betreft de activiteiten uiteen. Samenhang en verbinding met andere organisaties is daarom van belang, net als het investeren in vrijwillige inzet en betrokkenheid van netwerken en omgeving.

In samenwerking met en met ondersteuning van MantelzorgNL zal in het kader van het landelijke programma ‘Samen ouder worden’ worden gewerkt aan het versterken van vrijwilligersorganisaties.

Het doel is de onderlinge samenwerking en die met professionele organisaties te verbeteren, vrijwilligers te werven en te ontlasten en (nieuwe) initiatieven in te zetten als respijtoorzieningen en ontmoetingsplekken voor mantelzorgers.

- 3. Informatie, advies en voorlichting:** aantal keer per jaar een (digitale) nieuwsbrief voor de geregistreerde mantelzorgers, maandelijks een thema rond mantelzorg in het gemeentenieuws.

Blijvende aandacht voor mantelzorgers is van belang, zodat ze zichzelf sneller (h)erkennen als mantelzorger en zich desgewenst bij het Steunpunt Mantelzorg Hogeland melden voor informatie, ondersteuning en advies. Het afgelopen jaar is aandacht voor mantelzorgers geweest middels een algemene folder, de Mantelzorgkrant, nieuwsbrieven en persberichten. Ook is op de website van Mensenwerk Hogeland een duidelijke link gekomen met informatie voor mantelzorgers.

- 4. Educatie:** het blijven aanbieden van een gevarieerd aanbod van cursussen, trainingen en informatiebijeenkomsten.

De afgelopen periode zijn er diverse cursussen, trainingen en informatiebijeenkomsten rondom mantelzorg georganiseerd. Deze werden allen zeer gewaardeerd. Het deelnemersaantal de cursussen en trainingen loopt uiteen van 8 tot 16 personen per groep. Ook is het symposium "Op weg naar een dementievriendelijk Hogeland" mede georganiseerd, daar kwamen ruim 120 bezoekers op af.

In bijlage 4 staat een uitgebreide versie van de conclusies en aanbevelingen van Mensenwerk Hogeland.

4. Samenvatting en advies vervolg mantelzorgondersteuning

De afgelopen 3 jaar hebben we nadrukkelijker aandacht gehad voor de mantelzorgers in Het Hogeland. Naast de ondersteuning van mantelzorgers, zoals we dat geregeld hadden in de basisondersteuning, hebben we ingezet op waardering, (h)erkenning en respijtzorg. We hebben regelmatig contact gehad met de adviesra(a)d(en) Wmo, en ook mantelzorgers zelf gevraagd naar hun ervaring met de ondersteuning die gemeente hen biedt.

Op basis van de resultaten van het Actieplan "Hoe helpen wij u te helpen", een enquête onder mantelzorgers en de bevindingen van onze welzijnsorganisatie Mensenwerk Hogeland is het advies over het vervolg van de mantelzorg ondersteuning als volgt.

- 1. Waardeer mantelzorgers jaarlijks door een cadeaubon aan te bieden**
Mantelzorgers hebben meermaals aangegeven dit een goede manier van waarderen te vinden en bovendien levert het de gemeente elk jaar meer geregistreerde mantelzorgers op.
- 2. Respijtzorg: blijven inzetten op laagdrempelige voorzieningen voor respijtzorg**
Bijvoorbeeld in de vorm van Thuis kamers. Aandachtspunt hierbij is om zo veel mogelijk aan te sluiten bij bestaande initiatieven binnen verschillende dorpen en een plek te bieden voor iedereen, zodat onderlinge hulp makkelijk ontstaat.
- 3. (h)erkennen van de mantelzorgers: blijvende aandacht voor mantelzorgers in de vorm van informatie, advies en voorlichting**
En dan met name via de kanalen van andere organisaties (gemeente, welzijnsorganisatie, huisarts, thuiszorg etc.) en via de lokale krant.

4. **Educatie: een gevarieerd aanbod van cursussen, trainingen en informatiebijeenkomsten voor mantelzorgers**

Met als doel mantelzorgers te ondersteunen, handvatten te bieden en overbelasting proberen te voorkomen.

Het advies is om de uitvoering van bovenstaande 4 punten bij welzijnsorganisatie Mensenwerk Hogeland te beleggen. Op dit moment voeren zij reeds voor een groot deel de mantelzorgondersteuning uit voor gemeente Het Hogeland.

5. Kosten

De kosten van de aanbevelingen en het advies staan in onderstaande tabel weergegeven.

Kosten mantelzorgondersteuning	€
Waarde(rings)bon € 50 (max 1000 stuks)	50.000
Uitvoeringskosten waarde(rings)bon	5.000
Respijtzorg voorzieningen	5.000
Info, advies en voorlichting	5.000
Educatie	10.000
TOTAAL	75.000

Tabel 1: Kosten vervolg mantelzorgondersteuning

Zie bijlage 5 voor uitgebreidere onderbouwing van de kosten.

Deze kosten kunnen structureel gedekt worden uit het budget Mantelzorgondersteuning.

BIJLAGE 1: resultaten van het Actieplan

Actie:

1. *We maken aanvullende afspraken met de steunpunten over de acties die in dit plan worden benoemd. We vragen MJD en SWB om in gezamenlijkheid een plan op te stellen waarin deze onderdelen worden uitgewerkt. Daarbij spreken we concrete resultaten af.*

Begin 2017 hebben we het uitvoeringsplan mantelzorgondersteuning vastgesteld. Op dat moment lag de uitvoering van de steunpunten nog bij de partijen MJD en Stichting Welzijn Bedum.

Vanaf medio 2018 is de uitvoering (net als de rest van de basisondersteuning) bij Mensenwerk Hogeland komen te liggen. Zij hebben een offerte ingediend met acties gericht op mantelzorgondersteuning voor het resterende deel van 2018.

2. *Onze Wmo-loketten, het Werkplein en het CJG hebben oog voor de mantelzorger. In de gesprekken is hier altijd aandacht voor. Waar nodig wordt maatwerk ingezet om overbelasting te voorkomen. De loketten brengen de mantelzorgers in contact met het Steunpunt. Het Steunpunt kan dan rechtstreeks contact opnemen met de mantelzorger. We informeren onze loketten en het CJG over de ondersteuningsmogelijkheden en over de afspraken van met de steunpunten.*

De loketten zijn geïnformeerd over het actieplan en de ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers. Binnen het CJG was de aandacht gevestigd op jonge mantelzorgers en van daaruit is er een werkgroep steunpunten mantelzorg/CJG ontstaan.

Met ingang van 2018 zitten de medewerkers van Mensenwerk Hogeland ook in het Sociaal Team. Zij kunnen elkaar hierdoor makkelijker vinden en elkaar op de hoogte houden/informeren.

3. *We geven de steunpunten de opdracht om afspraken te maken met onze netwerkpartners (maatschappelijk werk, wijkverpleegkundigen, huisartsen, zorgaanbieders en het Werkplein) over het vroegtijdig signaleren van overbelasting. De netwerkpartners worden op de hoogte gebracht van het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers en de rol van de steunpunten;*

De relevante maatschappelijke partners zijn in kaart gebracht en er zijn verschillend bijeenkomsten geweest over het ondersteuningsaanbod voor mantelzorgers en de rol van het Steunpunt (FNV, kerk in Winsum).

4. *We besteden structureel aandacht aan communicatie over mantelzorgondersteuning (zie hoofdstuk 5).*

Er wordt periodiek een nieuwsbrief verstuurd (aan mantelzorgers bekend bij het steunpunt maar ook aan ketenpartners en op vindplaatsen zoals huisarts) vanuit het Steunpunt Mantelzorg. De mantelzorgkrant is 2x uitgebracht (juni 2017 en november 2018) en er is een algemene folder Steunpunt Mantelzorg Hogeland.

5. *De steunpunten brengen de verschillende ondersteuningsvormen, samen met de BMWG-gemeenten, in kaart. De steunpunten beheren dit overzicht en zorgen er voor dat dit actueel is. Het overzicht wordt gedeeld met onze netwerkpartners. De steunpunten zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor het ophalen en verstrekken van informatie aan mantelzorgers. Wanneer het raakt aan het gemeentelijk beleid leveren wij de input om te zorgen dat de informatie actueel blijft.*

Het Steunpunt Mantelzorg Hogeland is de toegang tot alle informatie. Op hoofdlijnen worden de ondersteuningsmogelijkheden thematisch gedeeld in het gemeentenieuws en met de netwerkpartners.

6. *We signaleren waar mantelzorgers behoefte aan hebben en organiseren dat waar mogelijk in een algemene voorziening. We maken hiervoor een eerste analyse van de meest ingezette ondersteuningsvormen. Daarnaast geven de steunpunten signalen door aan de gemeenten.*

We hebben gesignaleerd dat mantelzorgers behoefte hebben aan respijtzorg in de vorm van een passende dagbesteding. Het huidige aanbod dagbesteding, zoals gemeente Het Hogeland dat heeft ingekocht via het Ommelander Samenwerkingsmodel (OSM) voldoet lang niet altijd aan de behoefte. Het gevolg is dat mantelzorgers, die het sowieso vaak al lastig vinden de verzorgde uit handen te geven, de drempel nog hoger ligt als de verzorgde niet naar een plek kan passend bij zijn ziekte.

Eind 2018/begin 2019 is er een start gemaakt met niet geïndiceerde dagbesteding in Ulrum, Den Andel, Winsum en Uithuizermeeden.

7. *De steunpunten zorgen voor een passend aanbod waarbij aandacht is voor verschillende doelgroepen, jong en oud.*

Jonge mantelzorgers: er is voorlichting op scholen geweest, inloopsprekuren begonnen op een school door (buurt) jongerenwerkers, en er zijn 'fun' activiteiten georganiseerd.

Mantelzorgers van mensen met dementie: symposium "Op weg naar een dementievriendelijk Hogeland" georganiseerd, cursus 'Omgaan met dementie' en er is een lotgenotengroep georganiseerd.

Mantelzorgers en psychiatrie: voorlichtingsbijeenkomsten (i.s.m. ervaringsdeskundigen en Lentis).

Werkende mantelzorgers: met het aanbod, zoals trainingen en de Dag van de Mantelzorg, proberen we rekening te houden met werkende mantelzorgers door ook activiteiten op avonden en in het weekend aan te bieden.

8. *De steunpunten ondersteunen bij het organiseren van (online) lotgenotengroepen, waarbij de mantelzorgers zoveel mogelijk zelf de regie houden.*

Naar aanleiding van de gespreksgroep (cursus) Omgaan met dementie is een lotgenotengroep van mantelzorgers van mensen met dementie ontstaan. Ook in de andere doelgroepen is samen met vrijwilligers gekeken naar de behoefte aan lotgenotencontact.

9. *Er zijn verschillende zorgaanbieders gecontracteerd voor kortdurend verblijf. In onze nadere regels hebben we opgenomen dat er maximaal 3 aaneengesloten dagen per week gebruik kan worden gemaakt van kortdurende opvang. Om mantelzorgers in staat te stellen in plaats hiervan een aaneengesloten periode op vakantie te kunnen gaan passen we deze regels aan.*

Is aangepast.

10. *We maken duidelijke afspraken over kortdurend verblijf met huisartsen en zorginstellingen over spoedzorg bij het uitvallen van mantelzorgers (in het weekend of avonden).*

Vanuit de uitvoering is aangegeven dat hier in de praktijk geen problemen zijn, partijen vinden elkaar goed en er komt altijd een oplossing.

11. *We hebben verschillende zorgaanbieders gecontracteerd voor dagbesteding. Hiervan kan al gebruik worden gemaakt. Naast het aanbieden van dagbesteding als maatwerkvoorziening onderzoeken we de mogelijkheden voor laagdrempelige dagbesteding als algemene voorziening. We maken een analyse van veel voorkomende vormen van dagbesteding zodat we samen met onze pijlerpartners voor begeleiding groep ('t Gerack) en algemene voorzieningen (SW&D) afspraken kunnen maken over laagdrempelige en lokale invulling van deze diensten.*

Eind 2018/begin 2019 is er een start gemaakt met niet geïndiceerde dagbesteding in Ulrum, Den Andel, Winsum en Uithuizermeeden.

12. *De steunpunten helpen bij het organiseren van praktische hulp voor mantelzorgers zoals tuinonderhoud, hulp bij administratie en het doen van een aanvraag.*

Het steunpunt helpt bij het zoeken en regelen van de juiste hulp en steun. Dit kan zijn binnen het eigen netwerk, door het betrekken van vrijwilligers of het aanvragen van professionele hulp. Wanneer anderen bepaalde taken (tijdelijk) uit handen nemen, houdt de mantelzorger meer tijd en energie over voor de zorgtaken of heeft de mogelijkheid om even bij te tanken. Zo kunnen de vrijwilligers van Humanitas de administratie op orde brengen of de vrijwilligers van De Helpende Hand de boodschappen halen, de leden van de kerk willen wel een paar uurtjes 'oppassen' en Veur Mekoar kan ingezet worden voor een klusje. Er zijn heel veel vrijwilligers(organisaties) die iets kunnen betekenen. Het steunpunt helpt bij het vinden van de juiste hulp.

Verder biedt Mensenwerk Hogeland cliëntondersteuning aan mensen die een aanvraag bij de Wmo willen doen. Dit geldt ook voor mantelzorgers.

13. *We gaan bij subsidieverlening aan lokale partijen zoals Helpende hand, Humanitas, Stichting Present in gesprek over "of", "hoe" en "onder welke voorwaarden" ze iets kunnen betekenen bij ondersteuning aan mantelzorgers.*

Deze verbinding kunnen we nog beter maken.

14. *We brengen de mogelijkheden voor het verstrekken van bijzondere bijstand onder de aandacht bij de medewerkers van het Werkplein, de Wmo-loketten en het CJG.*

Dit punt is onderdeel van de ondersteuningsmogelijkheden in beeld hebben en delen met netwerkpartners (zie punt 2). Aansluiting met Werkplein Ability is nog een aandachtspunt, omdat dat nog geen onderdeel is van het Sociaal Team.

15. *We stellen een opleidingsbudget beschikbaar voor het bieden van maatwerk. Dit als aanvulling op de mogelijkheden om via de aanvullende zorgverzekering een deel van een dergelijke training of cursus vergoed te krijgen. We maken aanvullende afspraken met de steunpunten over de inzet van het opleidingsbudget.*

Er zijn diverse trainingen/cursussen georganiseerd: mindfulness, omgaan met dementie, psychiatrie in familie, voorlichting mantelzorg en Niet Aangeboren Hersenletsel, voorlichting mantelzorg en Autisme.

16. *We maken aanvullende afspraken met de steunpunten over het uitvoeren van de mantelzorgwaardering bestaande uit de Dag van de Mantelzorg en een cadeaubon.*

Jaarlijks zijn er activiteiten georganiseerd voor onze mantelzorgers op de Dag van de Mantelzorg. Ook hebben we de cadeaubon als vorm van waardering geëvalueerd en naar aanleiding daarvan gecontinueerd.

17. *We koppelen aan de waardering van mantelzorgers een kort onderzoek om zo inzicht te krijgen in de behoeften van mantelzorgers in onze regio.*

Hebben we gedaan.

18. *We evalueren deze manier van mantelzorgwaardering in het eerste half jaar van 2017 door mantelzorgers te vragen hoe zij dit hebben ervaren.*

We hebben de mantelzorgwaardering in de vorm van een cadeaubon geëvalueerd. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat de gevraagde mantelzorgers dit een prettige manier van waarderen vinden.

19. Bij het maken van afspraken met Menzis over de collectieve zorgverzekering houden we rekening met vergoedingen voor mantelzorgers.

Jaarlijks vragen we hier aandacht voor en wordt het meegenomen in de zorgverzekering.

Bijlage 2: Rapport Tevredenheid onder mantelzorgers over het Steunpunt Mantelzorg Hogeland

Bijlage 3: Verslag mantelzorgondersteuning EXTRA 2018-2019

Jaarverslag Mantelzorgondersteuning BMW 2018

Het organiseren van respijtzorg voor mantelzorgers, in de vorm van een algemene voorziening (niet geïndiceerde dagbesteding);

- Geschikte locatie
- Een aanwezige hulpvraag
- Geschikte en bereidwillige vrijwilligers
- Samenwerkingspartners voor het ophalen van de hulpvraag en het bieden van de benodigde ondersteuning en verzorging
- We sluiten aan bij het initiatief van de Pijlerpartners en zullen hierin actief meedenken en doen.

Resultaat:

- 1 dagdeel per week kunnen mensen met een hulpvraag opgevangen worden opdat de mantelzorger even tijd voor zichzelf heeft
- Er zijn getrainde vrijwilligers
- In november wordt gestart met 1 dagdeel per week gedurende een periode van 2 maanden.
- Bij gebleken succes wordt naar mogelijkheden van financiering gekeken. De pilot wordt geïntegreerd bij mogelijke initiatieven van de Pijlerpartners

Resultaten:

- Samen met de Pijlerpartners zijn een viertal locaties/initiatieven geselecteerd welke geschikt zijn als een vorm van niet-geïndiceerde dagbesteding en met een respijtzorgeffect voor mantelzorgers: Thuis kamers.
- De locaties/initiatieven zijn: laagdrempelig, dicht bij huis, toegankelijk, veilig en vertrouwd voor mensen met een lichte zorgvraag.
  - Ontmoetingspunt Ulrum
  - De Holm Den Andel
  - Bommel(t)hous Uithuizermeeden
  - Winkheem/De Hoven Winsum
- Vraag naar training en scholing vrijwilligers is in kaart gebracht. Er is behoefte aan:
  - Herkennen van en omgaan met mensen met dementie
  - Grenzen aan vrijwilligerswerk in relatie tot zorg
  - Tillen, bukken en transvers
  - Passende activiteiten voor kwetsbare mensen
- TSN Thuiszorg is op de hoogte van de plannen en gevraagd om medewerking. De S1 verpleegkundigen zullen naar verwachting in 2019 niet meer gefinancierd worden en we zoeken naar andere mogelijkheden om professionele zorg in te kunnen zetten wanneer dat nodig mocht zijn.
- Er is contact geweest met een adviseur van Mezzo, nu mantelzorg.nl en heeft mogelijkheden om de behoeften en mogelijkheden rond respijtzorg te onderzoeken en te ondersteunen. Zij komen met een voorstel.

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- De Holm in Den Andel heeft op 30 januari 2019 voor het eerst de deuren geopend als Thuis kamer. Deze is wekelijks geopend en sluit aan bij de bestaande activiteit 'Lol met wol', maar er is ruimte voor allerlei andere activiteiten zoals spelletjes en klusjes voor de winkel of het historisch project. Het mogelijk om te eten en men hoopt op mogelijkheid en goede keukens te kunnen bouwen zodat er ook samen gekookt kan worden. Er zijn 3 vrijwilligers met een zorgachtergrond en/of een zorghart nauw betrokken bij de uitvoering, maar ook andere personen in De Holm en het dorp dragen hun steentje bij. Er komen gemiddeld 5 bezoekers, waarvan 2 mantelzorgers en een ex-mantelzorger.

- Op 11 februari is de Thuiskamer in het Ontmoetingspunt Ulrum van start gegaan. Mensen kunnen 's ochtends aanschuiven bij de (bestaande) koffie ochtend. Er komen gemiddeld 6 bezoekers waarvan een groot deel uit de 'flat'. Dit was de aanleunflat van het afgebroken 'Asingahof'. Onder de vaste klanten behoort ook een 'mantelzorg-echtpaar'. De gezelligheid, het gezelschap, het praatje en samen eten worden zeer gewaardeerd: "Mijn dochter zegt dat het goed is dat ik hier heen ga." "Het is zolang geleden dat ik een gebakken eitje heb gegeten."
Hier zijn 4 vrijwilligers met een zorgachtergrond/-hart actief. N.a.v. vraag en behoefte worden activiteiten aangeboden. 's Middags kan meegeeten worden en wie er behoefte aan heeft kan ook 's middags blijven. Het Ontmoetingspunt is in afwachting van de nieuwbouw welke meer mogelijkheden zal gaan bieden, zoals samen koken en een plekje om te rusten.
- Het Bommel(t)hoes Uithuizermeeden heeft januari 2019 een doorstart gemaakt. Op 13 februari is een start gemaakt om één keer in de 14 dagen een plek te bieden als niet-geïndiceerde dagbesteding met respijteffect. Het Steunpunt Mantelzorg Hogeland onderzoekt samen met de pijlerpartners waar de mogelijkheden liggen van een doorstart van Bommelthoes in 't Bommelhoes. Bommelthoes was een initiatief van de stichting Multimissions en bood Meisters een ontmoetingsplek.
- Op 14 maart is de Thuiskamer in Winkheem van start gegaan met zang, muziek en 2 bezoekers. Deze Thuiskamer is wat anders van opzet. We zijn gehuisvest in een zorginstelling en er is niet aangesloten bij een bestaand initiatief. Bovendien is de betrokken partij in deze ook een professionele organisatie. Er zijn nog geen vrijwilligers betrokken. Daar wordt nu hard aan gewerkt.
- De wijkverpleegkundigen/S1 zijn nauw betrokken. Er kan een beroep op hen worden gedaan indien nodig en ze komen met regelmaat zomaar even langs. Wel moeten er over de inzet van deze professionals nog wel concrete afspraken worden gemaakt.
- Training vrijwilligers:
  - o Herkennen van en omgaan met mensen met dementie: er is overleg met het Dementienetwerk Groningen
  - o Grenzen aan vrijwilligerswerk in relatie tot zorg: we hebben een informatie/trainingsaanbod welke binnenkort met de vrijwilligers besproken wordt
  - o Tillen, bukken en transvers: vrijwilligers kunnen meedoen met de training die binnenkort voor mantelzorgers wordt aangeboden.
  - o Passende activiteiten voor kwetsbare mensen: vrijwilligers krijgen schriftelijk informatie over passend aanbod en we zijn op zoek naar geschikte materialen.
- Alle betrokken mensen/organisaties zijn heel blij en tevreden met de tot nu toe behaalde resultaten: "We gaan door en geven het een kans te groeien!"
- Er is veel publiciteit en aandacht geweest voor het initiatief: persberichten, social media/Facebook, op eigen website en mantelzorggroning.nl, interviews RTV Noord en Radio DHDA (Den Andel), gedeeld binnen de sociale teams en met netwerkpartners, geflyerd tijdens de Week van Zorg en Welzijn, er komt een artikel in de provinciale Mantelzorgkrant.
- Het Steunpunt is benaderd door MantelzorgNL om als 1 van de 40 lokale trajecten met hen op te trekken in het programma 'Samen Ouder Worden' van de Vereniging NOV en het ministerie van VWS, met als doel uitvoering te geven aan een gezamenlijke agenda: aansluiten bij wensen en behoeften, terugdringen druk en dreigende overbelasting vrijwilligers, afstemming, belangenbehartiging en werving. Eind maart verwachten we een voorstel en omschreven verzoek tot medewerking.
- Zorgteam/taakgroepen binnen de PKN en GKV kerken Winsum gaan met het Steunpunt Mantelzorg in overleg om te kijken of zij iets kunnen betekenen voor mensen met een zorgvraag en mantelzorgers. Aanleiding is de inzet van het zorgteam van de GKV kerk door het Steunpunt bij een respijtvraag.

Successen:

- Eén van de vaste bezoekers is ziek en kan niet naar de ochtend komen. De vrijwilligster brengt de soep en broodje bij haar thuis.

- Mevrouw is van zorg en een toezien oog afhankelijk, wat een grote druk legt op haar partner. Samen komen ze naar de Thuiskamer. Voor mevrouw is het allemaal nog erg wennen, maar meneer heeft het erg naar zijn zin en geniet van de aanwezigheid en warme aandacht van de mensen en vrijwilligers. De vrijwilligers hebben er ook voor gezorgd dat er kennis wordt gemaakt met het Maatjesproject en dat mevrouw mee gaat met het uitstapje naar Paddepoel. Haar grote wens was om weer een keer lekker te kunnen winkelen.

Kansen:

- De 'Thuis kamers' bieden een plek voor iedereen, daarmee zie je een sterke betrokkenheid en hulp onderling ontstaan.
- Meerdere mantelzorgers en mensen met een zorgvraag hebben aangegeven dat de voorkeur uit gaat naar de middag i.p.v. de ochtend i.v.m. het vaak drukke programma thuis 's ochtends; langer bezig met opstaan, aankleden en eten, en de thuiszorg die langskomt.
- Als mensen mee zouden doen aan een middagprogramma, is er wel behoefte aan een moment waarop gerust kan worden.
- Er is behoefte aan aangepaste activiteiten en materiaal vanwege de ziektebeelden van de deelnemers.
- Omdat er sprake is van niet-geïndiceerde dagbesteding zouden mensen gebruik kunnen maken van Wmo vervoer en wellicht een beroep kunnen doen op de 'meedoenregeling'.
- Het initiatief roept reacties op bij partners en andere initiatieven. Hieruit zou een mooie samenwerking, afstemming en samenhang kunnen ontstaan.
- Er is veel behoefte aan respijtzorg thuis. De logeermogelijkheden in De Twaalf Hoven roepen weerstand op bij mantelzorgers en mantelzorgontvangers, andere mogelijkheden zijn vaak ver weg en men blijft liever thuis in de vertrouwde omgeving.

Uitdagingen:

- Doordat we gebruik maken van lokale burgerinitiatieven, het aanbod van netwerkpartners en aansluiten bij de vraag van de klant ontstaan er verschillen:
  - De betrokken vrijwilligers vallen onder de verschillende betrokken organisaties. Ieder met hun eigen beleid en verwachten m.b.t. o.a. het belonen van vrijwilligers. Hoe kunnen we hier vorm aan geven?
  - De bijdragen voor deelname, koffie/thee en met name het gebruik van de lunch lopen nogal uiteen.
- Een 'klant' is per dagdeel, incl. lunch al snel tussen € 2,- en € 11,50 kwijt. Dat kan dan meer zijn dan men in aanmerking komt geïndiceerde dagbesteding of respijtzorg.
- Omdat we de termen 'dagbesteding' en 'respijtzorg' proberen te omzeilen vanwege het beladen karakter en het feit dat de Thuis kamers toegankelijk zijn voor een breed publiek, is het niet heel eenvoudig om de intenties duidelijk te maken.
- Er komen reacties vanuit de (semi) commerciële hoek. Samenwerken en stimuleren is hierbij ons doel en niet verward te raken in een concurrentiestrijd.

Passend aanbod voor jonge mantelzorgers

Voorlichting aan sociale teams en onderwijs (BO en VO) met als doel het herkennen van jonge mantelzorgers en passende ondersteuning te kunnen bieden.

- Voorlichting op scholen, waarbij we m.b.t. het voortgezet onderwijs aansluiten bij de JMZ Groningen.
- Signaleringskaart voor onderwijs (BO, VO), jongerenwerk, CJG.
- Ontmoetingsactiviteiten voor zowel kinderen als jongeren i.s.m. het jongerenwerk
  - 2 Ontmoetingsactiviteiten per gemeente: 8 activiteiten
- Contactgroep voor ouders van jonge mantelzorgers
  - éénmalig een thema bijeenkomst voor ouders van jonge mantelzorgers
- Bij behoefte faciliteren zelfhulpgroep/digitaal platform

Resultaten:

- Er is nauw samengewerkt met de buurt(jongeren)werkers.
- Er zijn gastlessen gegeven op:
  - Op basisscholen in Bedum
  - 3 klassen van AOC Terra Winsum
- De buurt(jongeren)werkers zijn een inlooppuur begonnen op het AOC Terra. Het signaleren en bespreekbaar maken van mantelzorg onder jongeren is een aandachtsgebied.
- Het Steunpunt Mantelzorg Hogeland neemt deel aan het provinciaal Expertteam JMZ overleg. We doen mee met de Week van de Jonge mantelzorger (2 t/m 10 juni). Er is een gezamenlijk logo en pr plan gemaakt.
- Er zijn een 4-tal 'fun activiteiten' voor jonge mantelzorgers (en een vriendje/vriendinnetje) georganiseerd in oktober en november. In elke gemeente een activiteit. In totaal hebben 26 jonge mantelzorgers en 20 introducees zich aangemeld voor deze activiteiten. Sommige kinderen hebben aan meerdere activiteiten deelgenomen.
  - Make-over en fotoshoot 15
  - Laser gamen 16
  - Graffiti 6
  - Pizza's 14
- Er waren 68 jonge mantelzorgers bekend bij het steunpunt. 55 van hen hebben het registratieformulier ingevuld terug gestuurd.

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- Er is een gastles gegeven in groep 8 van een basisschool in Winsum.
- Op 11 mei kunnen (jonge) mantelzorgers samen met degene voor wie zij zorgen deelnemen aan een graffiti workshop.
- Het weekend van 6 en 7 juli zijn jonge mantelzorgers welkom in de Waddenhoeve in Noordpolderzijl.
- We zijn bezig met het betrekken van organisaties om samen met ons een programma in de Week van de Jonge mantelzorgers aan te bieden.
- We doen mee met de gezamenlijke, provinciale afsluiting van de Week van de Jonge mantelzorger.

Passend aanbod voor mantelzorgers van mensen met dementie

De ondersteuning aan mantelzorgers van mensen met dementie is er vooral op gericht op het delen van kennis van het proces van dementie, de veranderde rol als partner of kind, omgang met het ziektebeeld.

- In zowel De Marne als in Eemsmond wordt 1 bijeenkomst rond dementie georganiseerd i.s.m. de Alzheimercafé 's in Bedum en Winsum
- Cursus 'Omgaan met dementie': zie trainingen en cursussen
- Lotgenotengroep voor mantelzorgers

Resultaten:

- Symposium Op weg naar een dementievriendelijk Hogeland georganiseerd met samenwerkingspartners in november in Bedum voor de BMW gemeenten. Ruim 120 deelnemers: inwoners BMW gemeenten en organisaties, zoals winkeliers, politie, zorg. Stands van diverse organisaties op infomarkt aanwezig. Alzheimer Café Winsum en AC Bedum e.o. hadden hier ook een gezamenlijk standje. Forum met diverse deskundigen met oa echtpaar waarvan man met dementie en het Steunpunt Mantelzorg Hogeland.
- Naar aanleiding van de gespreksgroep (cursus) Omgaan met dementie is een lotgenotengroep van mantelzorgers van mensen met dementie ontstaan.

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- De lotgenotengroep is 1x bij elkaar geweest: 6 deelnemers

Passend aanbod voor mantelzorgers en psychiatrie

- Cursus 'Psychiatrie in de familie': zie trainingen en cursussen Voorlichtingsbijeenkomst (1 oktober) van het Autismenetwerk Groningen en Mogelijk start van Autisme Café voor mantelzorgers van mensen met autisme

Resultaten:

- Voorlichtingsbijeenkomst door het Autismenetwerk Groningen: 18 deelnemers
- Een 3-tal aanwezigen/ervaringsdeskundigen willen zich inspannen, meewerken om lotgenotengroepen op te zetten
- De Mantelzorgkrant heeft 'een podium' geboden aan een mantelzorger en haar dochter die lijdt aan psychoses, paniekaanvallen en depressies. Zij willen met hun ervaringen anderen helpen die in een vergelijkbare situatie verkeren. Moeder en dochter hebben ook een bijdrage geleverd aan de cursus 'Psychiatrie in de familie'.

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- Ervaringsdeskundigen: Moeder en dochter organiseren in april i.s.m. het Steunpunt Mantelzorg een tweetal bijeenkomsten (1 voor mantelzorgers, 1 voor mensen die het overkomt) met als doel: (positieve) ervaringen delen, durven praten, durven vragen, eenzaamheid doorbreken. Lentis is betrokken bij het initiatief.

Passend aanbod voor werkende mantelzorgers

Workshop voor werkende mantelzorgers: bespreekbaar maken, grenzen aangeven, rechten en plichten

Resultaten:

- Er is ligt een offerte van Werk en Mantelzorg

Passend aanbod voor eigen initiatieven van mantelzorgers

We bieden mantelzorgers de mogelijkheid om zelf initiatieven te nemen ter ondersteuning, ontlasting en ontspanning van mantelzorgers, bijvoorbeeld wandelen, samen eten, expositie etc.

Resultaten:

- Diverse mantelzorgers vinden hun ontspanning in creatieve hobby's. Hier liggen wensen en kansen om dit te delen d.m.v. een expositie. De mantelzorger die aanvankelijk aanleiding en trekker wilde zijn is voorlopig afgehaakt vanwege haar zware zorgtaken,
- Een mantelzorger verzorgd wadloop-struintochten en wil dit voor 'collega mantelzorgers doen'

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- Er zijn contacten met de projectleider Amateurkunstondersteuning bij Vrijdag en de beleidsadviseur Kunst & Cultuur gemeente Hogeland om het project 'De Kunst van Mantelzorg' verder uit te werken en financiële bronnen te vinden.
- 'De Kunst van Mantelzorg': mantelzorgers zijn creatief in het vinden van oplossingen om voor hun naaste te kunnen (blijven) zorgen, maar lopen er soms ook in vast. Mantelzorgers zijn ook vaak actief met kunst en culturele activiteiten. Hierin vinden zij hun ontspanning, een uitlaatklep maar komen er soms ook niet meer aan toe.
- In april wordt een ontmoetingsbijeenkomst voor mantelzorgers gehouden in het kerkje van Wetsinge waar een mantelzorger haar kunst exposeert.

Het organiseren/samenbrengen van praktische hulp voor mantelzorgers (klussendienst, vervoer etc.)

- Overleg met vrijwillige hulporganisaties in BMWF verband i.s.m. de Steunpunten vrijwilligerswerk om aanbod, leemtes en ondersteuningsvragen in kaart te brengen en samenwerkingsafspraken te maken voor de toekomst, met als doel verbinding en afstemming met elkaar.
- Sociale kaart actualiseren.
- Toegang tot vrijwillige hulp verbeteren door actueel overzicht van aanbieders te verspreiden.
- 'Heitje voor en karweitje' klusjes tegen een kleine vergoeding om de clubkas te spekken i.s.m. o.a. jeugdsozen en sportverenigingen: pilot De Marne "Tuin winter en zomer klaar".
- Overzicht vervoersmogelijkheden
- Vervoer: samen reizen stimuleren met bijvoorbeeld een app of telefooncirkel. Werven, trainen en verbinden vervoersvrijwilligers (m.n. De Marne)

Resultaten:

- Er is overleg en er zijn afspraken gemaakt met de Vrijwilligersvacaturebank Eemsmond en het Steunpunt Vrijwilligerswerk Bedum, Winsum, De Marne. We constateren een toenemend aantal hulpvragen welke een beroep moeten doen op voorliggende voorzieningen. De hulpvragen die betrekking hebben op het ontlasten van de mantelzorger zijn daar een belangrijk onderdeel van. We streven naar 1 sociale kaart informele hulp en 1 website informele hulp i.s.m. andere partners zoals de Pijlerpartners. Wel zijn de zorgen om de informele zorg uitgesproken omdat er een te grote druk komt te staan op de informele zorg.
- Zowel tijdens het overleg met de Vrijwilligersvacaturebank/Steunpunt Vrijwilligerswerk als tijdens het ambtelijk overleg met Mensenwerk Hogeland is de wens uitgesproken dat de gemeente de regierol op zich neemt om te komen tot 1 gezamenlijk product met als doel.
- Het idee om het 'Heitje voor een karweitje' in te zetten om mantelzorgers te ontlasten wordt door diverse partijen, waaronder het jongerenwerk omarmt.
- De projectleider van De Tirrel wil in overleg omdat de mogelijkheden van het Wijkleerbedrijf verder te onderzoeken.

Meenemen naar 2019:

- 1 Sociale kaart, 1 website
- 1 pilot 'Heitje voor een karweitje'

Het vergroten van de bekendheid van het Steunpunt Mantelzorg (PR, website, overige vormen van communicatie)

- Algemene folder Steunpunt Mantelzorg Hogeland
- Zichtbaar in de dorpskrantjes
- Mantelzorgkrant (huis-aan-huis) met o.a. Dag van de Mantelzorg, mantelzorgwaardering, wetenswaardigheden, interviews, etc. Er wordt gebruik gemaakt van hetzelfde concept (en financiële ervaring daarmee) als de gemeentelijke zorgkrant, maar dan volledig in het teken van mantelzorg.
- Op de website van Mensenwerk Hogeland komt een tab 'Steunpunt Mantelzorg Hogeland' met o.a. contactgegevens, informatie, diensten en activiteiten.

Presentaties: 3 presentaties voor FNV leden, 4 presentaties in de dorpen

- Nieuwsbrief aan alle mantelzorgers bekend bij het Steunpunt; ook aan ketenpartners en op vindplaatsen (bijvoorbeeld bij huisartsen)
- Klankbordgroep mantelzorg BMW

Resultaten:

- Algemene folder Steunpunt Mantelzorg Hogeland gemaakt en verspreid.
- Mantelzorgkrant met informatie en persoonlijke verhalen in de week voor de Dag van de Mantelzorg huis aan huis verspreid, 24.000 exemplaren. Wordt erg gewaardeerd en bewaard. De krant wordt digitaal verspreid onder de netwerkpartners.
- Nieuwsbrief verspreid met informatie over het aanbod cursussen, trainingen, Dag van de Mantelzorg en de waarde(rings)cheque bij het aanschrijven van het bestand mantelzorgers en nieuwe aanmeldingen in het registratiesysteem mantelzorgers van Steunpunt Mantelzorg Hogeland.
- Diverse persberichten, melding op social media en websites over het aanbod cursussen, trainingen, Dag van de Mantelzorg en de waarde(rings)cheque.
- Mantelzorgers is om toestemming gevraagd de gegevens op te nemen in het bestand van Mensenwerk Hogeland en de informatie is geactualiseerd.
- Op de website van Mensenwerk Hogeland is een tab Steunpunt Mantelzorg Hogeland met info over mantelzorg en activiteiten voor mantelzorgers.
- Het Steunpunt en de activiteiten worden vermeld op de provinciale website Mantelzorg groningen.nl
- Presentaties over mantelzorg(ondersteuning):
  - 3x ism WMO bij FNV bijeenkomsten
  - 1x Steuntee Roodeschool
  - 1x Stichting 55+ Adorp-Sauwerd-Wetsinge
  - 1x Buurtzorg Eenrum
  - 1x kerk Winsum
  - 1x Voor Elkaar Zuidwolde
- Deelname Netwerk Ouderenzorg omgeving Eenrum

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- Er vindt een warme overdracht plaats van mantelzorger woonachtig in Ezinge, Feerwerd of Garnwerd naar 'De Schans'.

Meenemen naar 2019

- Blijvend onder de aandacht brengen van mantelzorg: vinden, verbinden en verlichten. Mantelzorg wordt nog altijd te weinig (h)erkent.
- Rubriek, artikel over mantelzorg(ondersteuning) in de dorpskrantjes.

Het organiseren van trainingen/cursussen voor mantelzorgers, zodat zij hun taak beter kunnen uitvoeren/dragen

- Mindfulness in Winsum: min. 10 deelnemers, max. 16 deelnemers
- Omgaan met dementie: Winsum en Eemsmond (bij voldoende belangstelling)
- Cursus 'Psychiatrie in de familie' door Lentis: Bedum en Eemsmond (bij voldoende belangstelling)
- Valpreventie, tillen en bukken i.s.m. thuiszorg, sportcoaches en fysiotherapie: in De Marne EHBO; bij voldoende belangstelling koppelen aan valpreventie

Resultaten:

- Voorlichtingsbijeenkomst training Mindfulness: 14 deelnemers
- Training Mindfulness: 16 deelnemers + 1 op afstand + 2 hebben de cd ontvangen. Wordt door de deelnemers heel erg gewaardeerd, als helpend ervaren en aangeraden voor andere mantelzorgers. De mantelzorgers doen de oefening thuis ook samen met de mantelverzorgde.
- Voorlichting cursus Psychiatrie in de familie: 7 deelnemers
- 8 deelnemers cursus Psychiatrie in de familie. De cursus wordt heel positief gewaardeerd, er is veel problematiek uitgewisseld. Er is een whatsapp groepje ontstaan van de deelnemers om contact met elkaar te kunnen blijven houden na de cursus.
Er is onvoldoende belangstelling voor een cursus in Eemsmond
- Gespreksgroep Omgaan met dementie: 10 deelnemers en een wachtlijst
- Het Steunpunt Mantelzorg is aangeschoven bij de initiatiefgroep cursus 'Valpreventie' in De Marne.

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- Met De Twaalf Hoven wordt een nieuwe gespreksgroep Omgaan met dementie gepland.
- In de voormalige gemeente De Marne wordt door HVDS i.s.m. fysio, thuiszorg en MBvO een cursus valpreventie aangeboden. Als extra 'module' krijgen mantelzorgers (samen met de mantelzorg-ontvanger) en training 'Tillen, bukken & transfer' aangeboden.
- In april wordt i.s.m. de Hersenstichting en een ervaringsdeskundige/mantelzorger een voorlichtingsbijeenkomst gehouden over Niet Aangeboren Hersenletsel.

Inzet ervaringsdeskundigen

(ex) Mantelzorgers bezoeken mantelzorgers om de hulpvraag op te halen, informatie en advies te vertrekken, een luisterend oor te bieden en geven voorlichtingsbijeenkomsten i.s.m. het steunpunt bij maatschappelijke partners

- Werving
- Training
- Begeleiding
- Vrijwilligersovereenkomsten en vergoedingen Resultaat:
- November start pilot

4 vrijwilligers

Resultaten:

Een aantal mantelzorgers zijn en worden als ervaringsdeskundigen nauw betrokken bij de uitvoering van de activiteiten voor mantelzorgers, o.a. de lotgenotengroepen dementie en autisme, ontspanningsactiviteiten, voorlichting psychiatrie, deelname aan het symposium dementie.

Resultaten 1ste kwartaal 2019:

- Moeder (mantelzorger) en dochter (psychoses, angsten en depressies) organiseren in april i.s.m. het Steunpunt Mantelzorg een tweetal bijeenkomsten (1 voor mantelzorgers, 1 voor mensen die het overkomt) met als doel: (positieve) ervaringen delen, durven praten, durven vragen, eenzaamheid doorbreken. Lentis is betrokken bij het initiatief.

Extra personele inzet

Administratieve ondersteuning: 16 uur per week m.i.v. juli 2018 upgraden mantelzorgbestanden, t.b.v. vergroten bekendheid steunpunt, websitebeheer, pr, mantelzorgwaardering 2018.
(Tarief is van een administratieve medewerker CAO Zorg en Welzijn schaal 6, 16 uur p.w.)

Resultaten:

- Administratieve ondersteuning ingezet t.b.v. actualiseren mantelzorgbestanden, folder en mantelzorgkrant, website, pr, mantelzorgwaardering
- Alle mantelzorgers die bij het Steunpunt bekend waren hebben een registratieformulier ontvangen met het verzoek deze ingevuld terug te sturen.
- Nieuwe aanmeldingen kregen eveneens het verzoek het formulier in te vullen:
  - 723 mantelzorgers hebben het formulier terug gestuurd waarvan
  - 53 mensen in de loop van 2018 geen mantelzorger mee zijn
  - 141 mensen zich in 2018 hebben aangemeld bij het Steunpunt Mantelzorg Hogeland
  - 55 jonge mantelzorgers
- 136 mantelzorgers hebben niet gereageerd op de het verzoek het formulier terug te sturen
- Met de registratieformulieren zijn de volgende ondersteuningsvragen gesteld:
  - Activiteiten (vooral in de winter)
  - Boekhoudkundige ondersteuning
  - Gesprek
  - Hulp of ondersteuning
  - Hoe kan ik mij zelf ontlasten?
  - Hoe zorg ik dat ik niet overbelast raak?
  - Ondersteuning om te voorkomen dat ik er zelf aan onderdoor ga.
  - Hoe moet ik met ouderen omgaan?
  - Hoe omgaan met dementie?
  - Huishoudelijke hulp
  - Hulp bij het klussen.
  - Iets voor mijzelf, ondersteunen, luisteren
  - Meer ondersteuning bij aan- en uitkleden 's morgens en 's avonds
  - Omgaan met narcistische partner
  - Tuinman of klusjesman
  - Twaalf Hoven
  - Vervanging tijdens vakantie
  - Vrijwilliger om eens mee te gaan naar de huisarts en om leuke dingen te doen
  - Wel belangstelling voor trainingen, maar niet overdag

Meenemen naar 2019

- Extra administratieve ondersteuning voor m.n. de sociale kaart en de pr activiteiten gekoppeld aan de doorloop 2019 en de gemeentelijke herindeling.

Mantelzorgwaardering

Alle mantelzorgers die woonachtig zijn in de BMW gemeenten of in deze gemeenten mantelzorg verlenen of het afgelopen jaar verleend hebben en aangemeld zijn bij het Steunpunt Mantelzorg Hogeland kunnen rondom de Dag van de Mantelzorg een waardering ontvangen in de vorm van een cadeaubon t.w.v. € 50,-

Alle mantelzorgers die bij het Steunpunt staan ingeschreven ontvangen de bon automatisch in de week voorafgaand aan de Dag van de Mantelzorg.

Vanaf begin oktober zal er op diverse manieren, maar o.a. via persberichten, advertentie en de huis-aan-huis Mantelzorgkrant, kenbaar worden gemaakt dat mantelzorger zich kunnen aanmelden voor de waardering. Ook kunnen verzorgden hun mantelzorger(s) aanmelden. Mantelzorgers krijgen een aanmeldformulier toegestuurd.

Ook jonge mantelzorgers ontvangen de cadeaubon. Wanneer de mantelzorgers nog minderjarig zijn is dat met medeweten van de ouder(s).

‘Nieuwe’ mantelzorgers kunnen zich tot de Dag van de Mantelzorg aanmelden.

De mantelzorgers ontvangen de cadeaubonnen via de post met een bijgevoegd bedankkaartje namens de betrokken wethouders.

Op dit moment staan ongeveer 800 mantelzorgers bij het Steunpunt Mantelzorg Hogeland bekend. De ervaring is dat circa 100 mensen zich n.a.v. deze actie als mantelzorger bij het steunpunt melden. De lijst van 800 mantelzorgers wordt opgeschoond in september, verwachting is dat er totaal (met de 200 verwachte nieuwe mantelzorgers) een lijst van 900 overblijft.

Resultaten:

- 707 Mantelzorgers hebben in 2018 de waarde(rings)cheque t.w.v. € 50,- ontvangen.
- Enkele reacties:
  - “Via jou wil ik Mensenwerkhogeland hartelijk bedanken voor de VVV bon die ik kreeg als mantelzorger. Fijn zo'n blijk van waardering”
  - “Op zaterdag 3 november jl. ontving ik een vvv-bon met een waarde van 50 euro als waardering voor mijn activiteiten als mantelzorger. Ik wil u en uiteraard de huidige colleges van de nieuw te vormen gemeente Hogeland hartelijk bedanken voor deze geste.”
  - “Wederom heb ik van Uw organisatie een VVV cadeaubon ontvangen. Hiervoor, langs deze weg, wil ik mijn zeer hartelijke dank aan u uitspreken en we gaan er weer leuke dingen mee doen.”
  - “Heel erg bedankt voor de VVV bon die we vanochtend kregen via de post. We gaan er iets leuks mee doen. Wel heel erg attent van de Colleges van B en W van de vier gemeenten, om aan de vrijwilligers te denken.”
  - “We zijn met de cadeaubonnen een dagje met het hele gezin naar Wildlands geweest. Het is jaren geleden dat we samen op pad zijn geweest. We hebben genoten van het VIP arrangement en zelf ... (de zoon met een beperking) had een hele goede dag.”

Meenemen naar 2019:

- De overweging wederom de zeer gewaardeerde waardering uit te reiken:
- De definitie ‘mantelzorg’ tegen het licht houden.
- Standpunt innemen, ook in relatie met de buurgemeenten, over welke mantelzorgers we het hebben: standplaats mantelzorger en/of standplaats mantelverzorgde.
- Wie vraagt de waardering aan? De mantelzorger en/of de mantelverzorgde?

Bijlage 4: conclusies en aanbevelingen Mensenwerk Hogeland

Conclusies en aanbevelingen extra middelen Mantelzorgondersteuning Het Hogeland

Mantelzorgwaardering

Conclusies:

- De waardecheque wordt zeer gewaardeerd. We kregen veel positieve reacties. Een enkeling heeft te kennen gegeven de bon niet te willen ontvangen. Deze mensen willen niet betaald worden voor de zorg die ze aan hun naaste verlenen: dat doe je gewoon.
- Een aantal mantelzorgers denkt dat ze bij het steunpunt bekend zijn, wanneer ze bij het Wmo hebben aangegeven mantelzorger te zijn. Dit is niet het geval en kunnen daardoor de waardecheque mislopen.
- Mantelzorgers maken extra kosten. Sommigen zien de cadeaubon om die reden niet als waardering maar als compensatieregeling en een enkeling vindt het geldbedrag te laag.
- De registratie en verzending van de cadeaubonnen is zeer arbeidsintensief, maar biedt tegelijkertijd de mogelijkheid de lijst met mantelzorgers te actualiseren. Automatisering van de aanmelding is mogelijk maar vraagt tijd van de afdeling Communicatie van de Tintengroep.
- Het aanbod van de waardecheque levert het Steunpunt Mantelzorg Hogeland nieuwe mantelzorgers op.
- Er zijn in het land initiatieven waarbij de middenstand gevraagd wordt artikelen of diensten gratis of met korting aan mantelzorgers aan te bieden in de vorm van bijvoorbeeld een bonnenboekje (maatschappelijk verantwoord ondernemen). Het nadeel van deze vorm is dat niet alles even aantrekkelijk is voor iedereen en in een plattelands gemeente als de onze kan het zijn dat je bijvoorbeeld het bosje bloemen wel heel erg ver weg moet halen.

Aanbevelingen:

- Handhaaf de waarde cheque t.w.v. € 50,- als blijk van waardering. Het is vooralsnog de meest gebruiksvriendelijk vorm. Er kan zelf bepaald worden waar het aan uitgegeven wordt.
- De verwachting is dat er in 2019 tussen de 700 en 1000 waardecheques worden uitgereikt. Inclusies de porto-, administratie- en extra personele kosten worden de totale kosten geschat op een bedrag van € 39.228 / € 54.863*.
- Iedereen die langdurig en/of intensief (meer dan 8 uur per week en/of langer dan 3 maanden) en onbetaald zorgt voor een naaste of opgroeit in een gezin met zorg en ingeschreven staat bij het Steunpunt Mantelzorg Hogeland heeft recht op een waardecheque.
- De zorgvrager woont in de gemeente Het Hogeland. De mantelzorger kan buiten de gemeente wonen.
- Tot nu toe krijgen ook mantelzorgers die in de gemeente Het Hogeland wonen en buiten de gemeente zorg verlenen de waardecheque. Dit wordt afgeschaft. Deze mantelzorgers worden verwezen naar de gemeente van de zorgvragen voor de waardering. Wel kunnen zij gebruik blijven maken van het ondersteuningsaanbod van het steunpunt.
- Zowel de mantelzorger zelf als de zorgvrager kunnen de waarde cheque voor de mantelzorger aanvragen.
- Meerdere mantelzorgers rond 1 zorgvrager kunnen de waardecheque ontvangen, dus ook meerdere personen in één gezin.
- Indien er in het contact met de Wmo duidelijk is dat er sprake is van mantelzorg, is het advies dan informatie te geven over het steunpunt en de folder van het steunpunt uit te reiken.
- De lokale middenstand wordt betrokken bij mantelzorg o.a. tijdens de Dag van de Mantelzorg en andere activiteiten voor mantelzorgers. Voor 2020 wordt onderzocht hoe maatschappelijk ondernemen van betekenis kans zijn als het gaat om de waardering van mantelzorgers.

Niet-geïndiceerde dagbesteding als voorliggende respijtoorziening

Conclusies:

- Er is behoefte aan vervangende zorg dicht bij huis, vertrouwd en veilig.
- Respijtzorg zegt mensen niets en 'dagbesteding' is te beladen.
- De ziektebeelden, wensen en behoeften zijn zeer uiteenlopend. Dat vraagt om maatwerk.
- De bereikbaarheid, het vervoer naar (geïndiceerde) respijtoorzieningen is vaak een probleem omdat het ver weg is.
- Het voordeel van niet-geïndiceerde respijtzorg (dagbesteding) is dat deze met de gewone Regiotaxi (Wmo vervoer) bezocht mag worden, i.t.t. geïndiceerde dagbesteding.
- Niet geïndiceerde respijtzorg kan een hele mooie aanvulling zijn op geïndiceerde dagbesteding. Het is dicht bij huis, in een bekende omgeving, is vrijblijvend en vult de momenten waarop er geen geïndiceerde zorg is.
- Niet-geïndiceerde respijtzorg (dagbesteding) kan weliswaar goedkoper zijn voor de gemeente, maar voor de klant kan het duurder uitvallen dan geïndiceerde zorg of dagbesteding. Omdat de kosten voor activiteiten, gebruik van de ruimte en consumpties voor een deel worden doorberekend aan de klant. Dagbesteding vanuit de Wmo valt onder de, vooralsnog, geringe eigen bijdrage.
- Met het aanbod Thuis kamers worden nog niet zoveel mensen bereikt, maar de mensen die wel bereikt worden waarderen het aanbod.
- Persoonlijke benadering (door het netwerk) en mensen bij de arm nemen, lijkt vooralsnog de meest effectieve benadering.
- De S1 verpleegkundigen waren bij aanvang van de Thuis kamers een belangrijke rol toebedeeld voor het vinden van de doelgroep. Helaas moeten we deze belangrijke partner nu missen.
- De Thuis kamers in Ulrum (voormalige aanleunwoningen Asingahof) en Winsum (Winkheem), lijken een welkome activiteit te zijn voor de bewoners van de aanleunwoningen en het voormalige verzorgingshuis.
- De Thuis kamers hebben als effect dat er een groeiende samenwerking ontstaat met diverse partijen en andere, nieuwe initiatieven ontstaan.

Aanbevelingen:

- Doorgaan met het zoeken en vinden van bestaande locaties, organisaties en initiatieven en deze geschikt maken als respijtoorziening: men kan er langer verblijven, bij voorkeur ook eten, er is een mogelijkheid om te rusten, het bereikbaar, er zijn voldoende mensen aanwezig voor aandacht en lichte zorg, er kan worden terug gevallen op professionals, de omgeving is veilig en toegankelijk.
- Samenhang en verbinding met andere organisaties.
- Investeren in vrijwillige inzet en betrokkenheid van netwerken en omgeving.
- Aansluiten bij 'Samen ouder worden'; een programma van 10 (vrijwilligers) organisaties en Vereniging NOV dat bijdraagt aan de doelstellingen van het programma Langer Thuis van het ministerie van VWS. Het programma is op het betrekken van vrijwilligersorganisaties, het ophalen van kansen en het versterken van de verbinding tussen mensen versterken zodat op maat respijtzorg en praktische hulp georganiseerd kan worden.

Informatie, advies en voorlichting: De Mantelzorgkrant

Conclusies:

- Het huis-aan-huis verspreiden van De Mantelzorgkrant heeft tot grotere bekendheid van het Steunpunt Mantelzorg Hogeland geleid. Onder burgers en organisaties.
- De informatie in de krant heeft veel mantelzorgers op weg geholpen en een aantal mantelzorgers ertoe bewogen contact op te nemen voor extra informatie. Vooral over de thema's wonen, financiën en werk en mantelzorg.
- De krant heeft tot een aantal nieuwe aanmeldingen geleid, maar niet zoveel als wanneer de aankondiging over de waardecheque in de pers verschijnt.

Aanbevelingen:

- Mantelzorgers die bij het steunpunt bekend zijn ontvangen een paar keer per jaar een (digitale) nieuwsbrief met daarin actuele en relevante informatie omtrent mantelzorg.
- Eén keer per maand een thema rond mantelzorg in het gemeentenieuws.

Cursussen en trainingen**Conclusies**

- De aangeboden cursussen, trainingen en informatie bijeenkomsten zijn allen zeer gewaardeerd.
- Veel mantelzorgers willen een vervolg op datgene waaraan ze hebben deelgenomen.
- Mantelzorgers adviseren andere mantelzorgers aan deze activiteiten deel te nemen.

Aanbevelingen

- Een gevarieerd aanbod van trainingen, cursussen en informatiebijeenkomsten.
- Met specifieke aandacht voor psychiatrie, dementie, Niet Aangeboren Hersenletsel, werk en mantelzorg, het versterken van de mantelzorger, hoe regel ik de zorg.
- Het aanbod verspreiden over de gemeente en rekening houdend met werkende mantelzorgers en jonge mantelzorgers

Overigen

- Geef mantelzorgers, die niet over eigen vervoer beschikken maar wel in staat zijn om met het openbaar vervoer te reizen, de mogelijkheid om mee te reizen met Wmo taxi op een begeleiderspas. Nu moeten veel mantelzorgers voor veel geld meereizen in de taxi of met het openbaar vervoer achter hun partner/ouder/kind/vriend aan reizen.

* Overzicht kosten waardecheque mantelzorgers:

Aantal waardecheques:	700	1000
Verzend en retourkosten aanvraag waardecheque	€ 500	€ 700
Waardecheques	€ 35.000	€ 50.000
Verzendkosten waardecheques (porto, papier, enveloppen)	€ 1.015	€ 1.450
Inzet administratieve ondersteuning	€ 2.713	€ 2.713
Totaal	€ 39.228	€ 54.863

Bijlage 5: Onderbouwing kosten

1. Waardering dmv waardecheque

Cadeaubonnen (max 1000)

Verzend en retourkosten aanvraag waardecheque	€ 700,-
Waardecheques (1000)	€ 50.000,-
Verzendkosten waardecheques (porto, papier, enveloppen)	€ 1.450,-
Inzet administratieve ondersteuning	€ 2.713,-

Totaal	€ 54.863
	€ 55.000,-

Voor een groot deel zal het aanvraag formulier via mail en een link op de eigen en gemeentelijke website verstuurd en ontvangen worden.

2. Respijtzorg: continueren opzetten laagdrempelige respijtvorzieningen

In samenwerking met en met ondersteuning van MantelzorgNL zal in het kader van het landelijke programma 'Samen ouder worden' worden gewerkt aan het versterken van vrijwilligersorganisaties. Het doel is de onderlinge samenwerking en die met professionele organisaties te verbeteren, vrijwilligers te werven en te ontlasten en (nieuwe) initiatieven in te zetten als respijtvorzieningen en ontmoetingsplekken voor mantelzorgers.

Publiciteit, flyers en advertenties	€ 350,-
Overleg- en informatiebijeenkomsten	€ 950,-
Kosten nieuwe initiatieven ($\pm$ 5), o.a. huur, onkosten vrijwilligers	€ 2.500,-
Inrichting en materiaalkosten	€ 750,-
Onvoorzien	€ 450,-

Totaal	€ 5.000,-
---------------	------------------

3. Informatie, advies en voorlichting

Informatie, advies en voorlichting heeft tot doel:

- Nieuwe mantelzorgers te vinden en verbinden.
- Mantelzorgers te informeren over activiteiten, diensten, regelingen en voorzieningen: hiertoe wordt 3x per jaar een nieuwsbrief verspreid onder de mantelzorgers en netwerkpartners, zal er maandelijks een thema rond mantelzorg verschijnen in het gemeente nieuws en worden thema bijeenkomsten georganiseerd.
- Het netwerk te informeren over mantelzorg en mantelzorgondersteuning: o.a. presentaties over mantelzorg of aan mantelzorg gerelateerde thema's en op uitnodiging aanwezig op informatiemarkten en symposia.

3x per jaar een nieuwsbrief van het Steunpunt Mantelzorg	€ 2.000,-
Digitaal en op papier	
Presentatiekosten	€ 750,-
Promotiemateriaal	€ 750,-
Advertentiekosten Steunpunt Mantelzorg (2x per jaar)	€ 1.500,-

Totaal	€ 5.000,-
---------------	------------------

4. Educatie: trainingen, cursussen, informatiebijeenkomsten

Er zullen diverse trainingen en cursussen aangeboden worden om de draagkracht van mantelzorgers te vergroten. Ook zorgvrijwilligers kunnen deelnemen aan trainingen en cursussen opdat zijn mantelzorgers kunnen ontlasten in hun dagelijkse taken. Er wordt voor gewaakt dat vrijwilligers geen taken op zich nemen die de professional toebehoren.

De kosten hebben betrekking op: publiciteit, vergoeding trainers, huur ruimte, materiaal, koffie/thee. Het streven is minimaal 2 trainingen cursussen per voormalige gemeente aan te bieden en daar rekening houdende met werkende mantelzorgers.

Trainingen/cursussen (8x) o.a. <i>Tillen en bukken, psychiatrie in de familie, word psychisch fitter, dementie</i>	€ 5.000,-
Informatie bijeenkomsten specifieke doelgroepen (5x) o.a. <i>Werkende mantelzorgers, werkgevers, verslaving, ...</i>	€ 1.500,-
Informatie op scholen (10x)	€ 1.000,-
Activiteiten jonge mantelzorgers (4x)	€ 1.500,-
Themabijeenkomst (5x)	€ 1.000,-
Totaal	€ 10.000,-